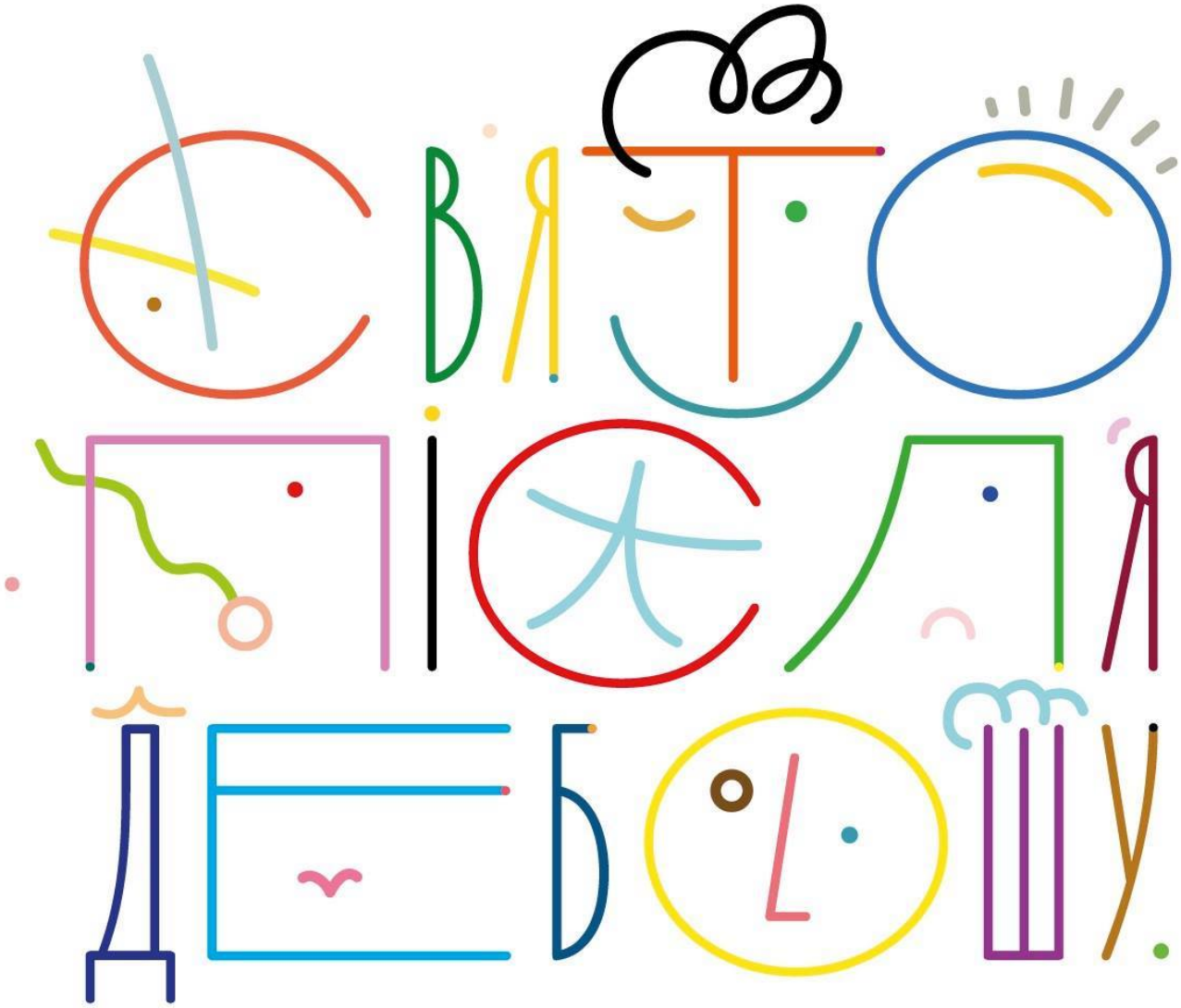
Україна in nuce. Збірка віршів Василя Лозинського «Свято після дебошу»

Рецензія на поетичну збірку Василя Лозинського, оригінально опублікована для Fixpoetry, Гамбург , 20.11.2016

Сучасна українська лірика в нашій країні майже невідома. По-первах цього істотно не змінила підвищена увага до країни з часу анексії Криму Росією навесні 2014 року та початку війни на Сході України. На резонанс у нас найхудчіш наштовхується лірика Сергія Жадана. Цей письменник доволі часто їздить у літературних подорожах у німецькомовні країни – іноді разом з Юрієм Андруховичем, декілька віршів якого теж перекладено німецькою, хоча у нас його й досі сприймають радше як романсьє.

Невеличке видавництво hochroth (“темночервоний”) нещодавно випустило гарний томик віршів Василя Лозинського – вперше німецькою. На щастя, усі 16 текстів водночас віддруковані також і українською, тому там і сям можна зазирнути в оригинал. Василь

Лозинський народився в 1982 році у тоді ще радянському Львові та вивчав, як і деякі інші українські сучасні автори (серед них і згаданий уже Жадан, і, наприклад, Юрко Прохасько), германістику. Отож, мабуть, вже було передбачено, що його вірші одразу мали б знайти дорогу до нас, Лозинський сам займався перекладами німецькою. Окрім ліричних текстів він пише літературно-критичні тексти й есеї, перекладає сучасних німецьких та польських авторів українською.

Поетична збірка “Свято після дебошу” вийшла в оригиналі у 2014 році. В німецькому перекладі проте один вірш датований ще пізніше: “Київ, січень 2015”. Збірка “Свято після дебошу” отож, очевидно, у такому упорядкуванні не цілком ідентична українському виданню. Це не маловагомо: зазвичай вірші Василя Лозинського не датовані. Тому в людини ззовні іноді з’являється спокуса ставити вірші у більш або менш експліцитний взаємозв’язок з найновішими подіями, такими, як ми їх розуміли у два-три останні роки переважно через медіа – з усіма можливими скороченнями та викривленнями. Отож це – як і в суміжних випадках – дещо несправедливо щодо віршів, тому що через це простір резонансу, в якому їх сприймає німецькомовний читач, можливо, без потреби та надто звужується. Водночас залишається спокуса при прочитанні окремих віршів цієї збірки зберігати у полі зору також часовий горизонт. Якщо в текстах мова про Київський Майдан, то, властиво, не мається на увазі автоматично Євромайдан 2013/14. У вірші “Моя персональна революція” радше говориться про “Помаранчеву революцію” 2004 року, на що може вказувати символіка кольорів (“помаранчеві” проти “синіх”). Але, можливо, різні події новітньої історії й повинні змішуватися відповідно до наміру автора, що таким чином Майдан стає свого роду метафоричною гарячою точкою нещодавніх подій в Україні. На користь такого прочитання говорить також вірш “1991”, який спочатку, щоправда, описує референдум, коли переважна більшість висловилася за незалежність від Радянського Союзу. Проте в поєднанні з іншими віршами видається, що і цей потрапив постфактум у поетичний вир Майдану.

Найпізніше у цьому місці виникає питання про заголовок тонесенької збірки: про який дебош (у перекладі німецькою “занепад”, der Untergang) тут насправді ідеться? Чи мається під ним на увазі кінець режиму Віктора Януковича, який у лютому 2014 року, так би мовити, дезертирував з Києва? Чи таки це мова про занепад Радянського Союзу? Німецьке слово Untergang свідчить про останній варіант. Проте тут напрошується ще одне запитання: чи Untergang справді найкращий – бо найвлучніший – переклад для українського слова “дебош”? У “дебоші” звучить радше семантична сфера “шуму”, “бійки”,“скандалу” (нім. Randale, Rauferei, Skandal, Radau). Це значно розширює вище сформульоване запитання. На нього, звісно, не конче відповідати. Проте багаторазове використання цього поняття в заголовку книжки показує, що було б спрощенням прочитувати вірші Василя Лозинського лише з перспективи революційних подій 2013-14 років. Заголовок натякає (у структурі та семантиці) – хоча і дещо дистанціюючись – також на невеличку трагедію Алєксандра Пушкіна “Пир во времена чумы” 1830 року. Цим самим у поле зору потрапляє ще одна тема: як поводитися “під час чуми” або “після занепаду”? Чи доречно в такий час святкувати? І що, зрештою, робити з “похміллям”, що таки настає після походеньок?

Однак слід застерегти перед тим, щоб вбачати у віршах Василя Лозинського лише політичне. Говорити про “політичну лірику” правильно тільки тому, що поет не випускає цей вимір сучасної української дійсності з поля зору. Проте вона служить йому радше як тло, по якому переміщається його ліричне “я”. Назвати вірші Валисиля Лозинського політичним маніфестом неможливо: у них не формульовані паролі й не висунуті вимоги. Набагато більше Лозинському йдеться про те, щоб ставити питання про особливий прояв conditio humana ліричного “я”, яке віднаходить себе у такий бурхливий час. За цим конкрентим “я” віршів маємо право розгледіти певний поколіннєвий досвід – недарма “я” у віршах іноді перетворюється в “ми” (наприклад, “Олів’є на Майдані”, “maidan afterhours”). Хто шукає в Лозинського однознаної позиції щодо актуальної політики, її там майже не знайде. Ліричне “я” Лозинського, щоправда, там і сям займає якусь сторону, проте не слідує простій чорно-білій схемі. Так, демонстранти дуже добре знають у щойно згаданому вірші, що салат олів’є первинно походить з Росії – цей факт проте не може зупинити протестувальників ласувати ним у Новорічну ніч на Майдані: він був для поколінь радянських громадян традиційно в списку святкових страв. Хто очікував однозначних коментарів до актуального стану в Україні, мабуть, розчарується. Але посутньо привабливе у віршах Василя Лозинського – в тому, що поет зауважує та протоколює такі напівтони, а не ухвалює твердий вирок (нім. fest – твердий; свято), так би мовити, не опускає зі свистом поетичну гільйотину.

Василь Лозинський сприймає у своїх віршах, отож, ширший контекст, сцени та історії, які відбуваються скраю від рефлектора: він запитує міліціонерів (тодішніх поліціантів) про їхню мораль (“Київ Vice: міліція моралі”), роздумує про вкрай сумнівну роль олігархів в Україні (“Ангел-охоронець Віктора Пі”) та аналізує з тихою іронією пожадливий погляд народу в бік Європи (“Євро-вірш”). Його мова не обходиться без англіцизмів. Що стосується революції (з певністю, 2014 року, але, мабуть, і будь-якої іншої), поет не створює ілюзій:

Революція – це конфлікт на ринку збуту товарів, проста калькуляція,
ніяких романтичних мрій.
На мить споживач стає громадянином,
на мить, коли розчаровується у старих цінностях
й обирає новий товар.

Так звучать перші рядки вірша “Моя особиста революція”.

Можливо, річ у багатоголоссі й імресіоністичності текстів, а також у ваганнях автора зайняти чітку позицію. Вірші подекуди залишають безпорадними – принаймні коли їх читати окремо. Щось тоді залишається у приблизному; вірші просуваються вперед тільки невпевнено і навпомацки. У цілісності збірки окремі тексти проте, знову ж таки, утворюють циклічні зв’язки. У такий спосіб вони утворюють свого роду панораму української дійсності з часу Незалежності, набувають чіткості у взаємогрі, стають конкретнішими. У сукупності збірки вони, можливо, навіть відтворюють свого роду найкоротшу історію країни за останні 25 років – так би мовити, України in nuce (у зародку). Водночас ідеться, власне, не лише про політичні наріжні камені, але також про життєсвітові (нім. lebensweltlichen) рамкові умови і зокрема про

місце та роль індивіда – представленого як приклад у ліричному “я” цих віршів. І це “я” інсценізує себе – що важливо – також у письмі.

Переклад збірки з української: Якоб Мішке, Анна Каук та Беатрікс Керстен у співпраці з Роном Вінклером, Уляною Вольф та автором.